

**Svendborg Teater, Teatergade 5, Svendborg
Opført 1897. Tegnet af Emil Schwanenflügel og Th. Hoffmann.**

Svendborg Teaters nuværende udseende

Fredningsforslaget omfatter: Teaterbygningen, opført i 1897.

Forslagsstiller: Landsforeningen for Bygnings- og Landskabskultur, på vegne af Teaterforeningen Svendborg, ved Jørgen Bo Jørgensen (daglig leder) og Svendborgs borgmester Jørgen Henningsen.

Indholdsfortegnelse:

Begrundelse for forslaget

Baggrunden for forslaget

Beskrivelse

Oprindelighed og ændringer

Bygningshistorie

Arkitekten Emil Schwanenflügel

Vedligeholdelsesstand

Identifikation

Kilder

Bilag:

1. plan, snit og matrikelkort.
2. *Svendborg Teater*, Alette Scavenius, endnu ikke udgivet teaterleksikon, Gyldendals Forlag.
3. s. 69 – 74, *Dansk Teaterbyggeri 1870 – 1910*, Lise Funder, Kbh. 1987.
4. festskrift fra indvielsen af det nyrenoverede teater i 1970.
5. støtteskrivelse, Svendborg Kommune
6. støtteskrivelse, Det Danske Teater v. Waage Sandø

7. støtteskrivelse fra Svendborg Teaters Venner
8. støtteskrivelse, Alette Scavenius, teaterhistoriker
9. uddrag fra Weilbachs Kunstnerleksikon, s. 366 – 67.
10. SAVE bygningskema.

Begrundelse for fredningsforslaget: Velbevaret og typisk repræsentant for dansk teaterbyggeris storhedstid i sidste halvdel af 1800-tallet. Navnlig salen må fremhæves for sin originalitet og store anvendelighed. Svendborgs Borgerforening dannede forbillede for resten af landets provinsteatre, da man opførte det "nye" Svendborg Teater i 1897, og det blev dengang som nu betragtet som et af provinsens bedste teatre. I dag på grund af en af landets mest velfungerende og velkonsoliderede teaterforeninger, de optimale faciliteter for skuespillerne og publikum og endelig den massive opbakning i lokalbefolkningen. På landsplan er Rønne, Viborg og Århus Teater fredede.

Borgerforeningen

Hoveddøren

Facadedetaljering

Baggrund: Bygningen står foran udførelsen af større facadearbejder samt vinduesrenovering. Der er til dette arbejde bevilget 350.000 kr. fra Fyens Amt, under betingelse af, at bevillingen bruges i indeværende år, 2006, inden amtet nedlægges.

Projekteringen, der udarbejdes af arkitekterne Clausen og Weber bliver finansieret af Realdania. Man regner med, at arbejderne kommer til at beløbe sig til 700.000 kr., og Svendborg Kommune har givet forhåndstilsagn om, at kommunen vil betale de resterende 350.000 kr., såfremt Realdania beslutter sig for, ikke at yde tilskud ud over projekteringen.

Begrundet i de økonomiske forhold, skitseret ovenfor, er det vigtigt, at få afklaret fredningsspørgsmålet snarest, hvorfor landsforeningen By og Land håber på en hurtig sagsbehandling.

Beskrivelse: Italiensk historicisme med balkoner, spir og lodrette, indrammede vinduesbånd. Det helvalmede tag var oprindeligt behængt med naturskifer, men fremstår i dag med eternitskifer. Facaderne er opført i gule sten, en overflade, der dog senere er blevet pudset over, som følge af omfattende sætningskader. Samtlige vinduer er de

oprindelige, og på nær sceneindgangen og branddøren fra garderobe til balkon på 1. sal er også alle dørene bevarede.

Hvor bygningens ydre er ret afdæmpet, fremtræder det indre, navnlig selve teatersalen, overdådigt udsmykket med bladguld, bladornamentik, vingede genier og svaner. Sidstnævnte var arkitekten Schwanenflügels særlige signatur, også anvendt i Odense Sommerteater.

Publikumsarealerne, herunder foyer og garderoberum er bevaret i deres grundplan og dekorative elementer, dog er valget af overfladebehandling og farvevalg ikke faldet heldigt ud, ved renoveringen i '92, ligesom man kunne have forestillet sig en mere nænsom udformning af de tilføjede branddøre.

Den renoverede foyer

Teaterets rigt dekorerede balkoner

Ændringer:

- Stolene er skiftet, første gang i 1939, senere i 1970.
- Badeværelser fornyet i 1970
- Scenegulvet ændres i 1970 fra skråt til horisontalt, dels af hensyn til aktørerne, dels for at skabe mulighed for balletforestillinger.
- Skifertaget er skiftet til eternitskifer, ved den store renovering i 1970.
- Facaden pudses op og males i 1992. Samtidig får foyeren sine nuværende farver.
- En glasdør har erstattet den oprindelige jerndør fra skuespillergarderoben på 1. sal ud til brandaltanen.
- Balustraden over indgangen var oprindeligt udsmykket med guirlander i relief, og en centralt placeret maske (iflg. foto fra 1905).
- Sceneindgangen er forsynet med en nyere, tofløjet fyldingsdør.

Postkort, visende Svendborg teater omkring år 1900.

Bygningshistorie: Det Kongelige Teater i København havde opført den nye scene på Kongens Nytorv i årene 1874 – 83, hvilket i fællesskab med den samfundsmæssige udvikling, borgerskabets opblomstring og konjunkturændringer i almindelighed kom til at danne grobund for en kulturel opblomstring/renæssance i de mere velhavende dele af landet, hvor handelen eller de fede jorder lå.

Frem til 1. verdenskrig opførtes således ni væsentlige teaterbygninger rundt om i landet (Østjylland, Fyn og Sjælland):

- Aalborg Teater (opr. opført i 1878, men væsentligt ombygget til formålet i 1890)
- Svendborg Teater 1897 (afløste et ældre teater, tegnet af N.S. Nebelong)
- Aarhus Teater, 1901
- Hobro Teater, 1902
- Randers Teater, 1905
- Viborg Teater, 1909
- Hjørring Teater, 1907
- Horsens Teater, 1909
- Odense Teater, 1914

Da Aalborg Teater egentlig var en ombygning (bygningen husede oprindeligt et mere folkeligt etablissement, med skiftende former for underholdning og udskænkning) er Svendborg Teater således det første af de nye, store teaterscener i provinsen, der fulgte i kølvandet på Dahlerups Kgl. Teater i København.

Af disse ni teatre er i øvrigt Det kgl. Teater, Århus Teater og Viborg Teater fredede. Endvidere er Rønne Teater (1783/1823) fredet.

Det første teater i Svendborg var tegnet af N.S. Nebelong, og lå i Fruestræde. I 1894 var forholdene imidlertid så kritisable, at byfoged Lund nedlagde forbud mod at benytte teatret, på grund af brandfaren.

Det var Svendborgs Borgerforening, der påtog sig den store opgave, at skaffe byen et nyt teater. Byggegrunden lå i Borgerforeningens have, og de økonomiske midler kom dels fra Borgerforeningens egenkapital og et tilskud fra byrådet, dels fra aktietegning blandt de lokale. Herved skaffedes de 93.000 kr. der var nødvendige for teaterets

opførelse, og arkitekterne Emil Schwanenflügel og Theodor Hoffmann påbegyndte arbejdet. –Sidstnævnte var en lokal arkitekt, der formentlig har fungeret som byggeleder, og om hvem der ikke har kunnet skaffes yderligere oplysninger.

I forbindelse med byggeriet blev Borgerforeningens bygning fra 1883 og teaterbygningen forbundet med hinanden, via en mellembygning.

Ved teaterets indvielse 29. oktober 1897 rummede salen 505 pladser. I dag rummer salen 447, med muligheden for, at fjerne de to forreste rækker (34 stole), for derved at give plads for et symfoniorkester.

I 1939 foretages en påtrængt renovering, hvor stolene udskiftes, og i 1967 stiftes Svendborg Teaterforening med over 2000 medlemmer, efter flere års stagnation. Teaterbygningen henlå i en tilstand af gennemgribende forfald indtil 1968, hvor en lovændring gav mulighed for rentefri lån til kulturelle formål. Teaterforeningen iværksatte herefter en gennemgribende renovering til 1,4 mil (arkitekten hed Lars Mindedahl, og er søn af den tidligere arkitekt, tilknyttet teateret), hvor stolene endnu engang skiftedes, varmeanlæg, el – installationer, teknik og badefaciliteter moderniseredes og det gamle, utætte skifertag skiftes ud til fordel for eternitskifer. Svendborg Teater genindvies 31. oktober 1970, nu med fladt scenegulv, for at give mulighed for balletforestillinger (–Nini Theilade åbnede sit "*Dansk Balletakademi*" på Thurø omtrent samtidig).

Ventilationstårnet rekonstrueres ud fra gamle fotos i slutningen af '80 – erne, ved arkitekterne Klausen og Weber (der er dog fotos af to forskellige udformninger af dette tårn, og det står hen i det uvisse, hvilken, der er den mest oprindelige, se "*historiske fotos*" bagest i forslaget).

I forbindelse med TV2 Fyns byggearbejder i 1992, klods op ad Svendborg Teater, påføres bygningen så store sætningsskader, at vidtrækkende facadearbejder bliver nødvendige. Arkitekten Per Weber lader sig inspirere af teaterets italienske formsprog (og Paul Gernes?), og lader det ydre pudse op i to gule nuancer, med hvide indfatninger og gesimsbånd. Foyeren bliver ved denne lejlighed frisket op i dristige farver, angiveligt med udgangspunkt i undersøgelser af tidligere farvelag, og forgyldningen udføres på ny i ægte bladguld.

Svendborg byvåben som dekorativ detalje

Niels Johannes Emil von Schwanenflügel (1847 – 1921): Underviste i bygningslære og fagtegnung ved Odense Tekniske Skole 1876 – 1916. Ved siden af hans selvstændige virksomhed var han bl.a. medarbejder hos V. Tvede i tre år, konduktør hos Lendorf og Herholdt ved Odense Rådhus, samt tilsynsførende ved opførelsen af Industripalæet, også i Odense.

Schwanenflügel var en meget produktiv arkitekt, der fandt de fleste af sine opgaver i de fynske kystbyer, som han kom til at præge med sit solide og tidstypiske formsprog. Han har bl.a. tegnet Teknisk Skole i Nyborg, Kerteminde og Ærøskøbing, Odense Folketeater, Odd Fellow - loger i Rudkøbing, Ringkøbing og Svendborg, Hotel Nyborg Strand, Vandtårnet i Nyborg, hovedsædet for Kreditforen. af Grundejere i Fyens Stift i St. Gråbrødrestræde, Odense og endelig adskillige skoler, realskoler og villaer.

På trods af Schwanenflügels store produktivitet, er det kun Nyborg Vandtårn der er fredet i dag.

Schwanenflügels varemærke

Bevaret dørgreb

Dekoratív konsol i foyeren

Vedligeholdelsesstand: Teaterbygningen er i god, vedligeholdelsesmæssig stand, facaderne står dog foran en større afrensning og filtsning/oppudsning, og et mere klassisk farvevalg er under overvejelse, ligesom vinduerne skal renoveres og males op i den originale farve (portgrøn). Det er arkitektfirmaet Clausen og Weber, der udarbejder projekt materialet til dette arbejde. Projekteringen er finansieret af Realdania, der efterfølgende tager stilling til, i hvilket omfang fonden vil støtte arbejdets fysiske udførelse.

På sigt ønsker teaterforeningen at skifte tagets overflader til naturskifer.

Kommuneatlas: Kommuneatlas for Svendborg kommune er udarbejdet, men ikke udgivet endnu (jeg afventer udskrift fra kommunen).

Identifikation:

Amt: Fyns amt

Kommune: Svendborg kommune

Adresse: Teatergade 5, Svendborg

Matr. nr.: 324c, Svendborg Bygrunde

Ejerforhold: Privat fond, Svendborg Teaterforening, Centrumpladsen 10, 5700 Svendborg. Tlf. 62 21 08 24.

Kilder:

Svendborg Købstads Historie, vol. 2, Ove Marcussen. Svendborg 1960. S. 552-54, 937-939.

Alette Scavenius: teaterleksikon under udgivelse på Gyldendals forlag.

Alette Scavenius "Teater i hundrede år", artikel i anledning af Svendborg Teaters' 100-års jubilæum, Berlingske Tidende 1997-11-28.

Dansk Teaterbyggeri 1870-1910, Lise Funder. Kbh. 1987, s.69-74.

Svendborg og Omegns Museum, ved Bente Schwartz.

Kontaktpersoner:

Alette Scavenius, mag. art. i teatervidenskab, teaterleksikon under udgivelse på Gyldendals forlag.

Adresser: Karensbyvej 3, 4791 Borre/Larslejsstræde 15,3, 1451 Kbh. K. Tlf. 33 12 12 21.

Jørgen Bo, teaterdirektør, pædagogisk central. Tlf. arb. 63 21 53 80, E-mail ksbjbj@svendborg.dk

Arkitekt på Svendborg Kommune, Marianne Christiansen, tlf. 63 21 54 16.

Svendborg og Omegns Museum, Grubbemøllevej 13, 5700 Svendborg. Bente Schwartz, tlf. 62 21 02 61

HISTORISKE BILLEDER:

Byskolen til venstre og Teatret til højre, omkring 1900.

Borgerforeningen og Svendborg Teater, 1898.

Luffoto af Byskolen; teatret ses øverst til venstre.